

J. K. TAMMINEN

Valkoinen kotka

SOTARIKOLLINEN MILAN LUKIĆ

DOCENDO

J. K. TAMMINEN

Valkoinen kotka

SOTARIKOLLINEN MILAN LUKIĆ

DOCENDO

Ensimmäinen painos

© J. K. Tamminen ja Docendo, 2026

Docendo on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

Lönnrotinkatu 18 A, 00120 HELSINKI

Kansi ja taitto: Tilla Larkiala / Taittopalvelu Yliveto Oy

ISBN: 978-952-850-332-3

Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut:

tuotevastuu@docendo.fi

SISÄLLYS

LUKIJALLE	7
Osa 1: VALMISTELUT	13
Viesti Hollywoodista.....	15
Päähenkilön profilointia.....	18
Periksi ei anneta.....	25
Kirjeenvaihtoon.....	28
Yhteydenoton motiivi.....	30
Esimerkkitapaus	33
Pelkureita ja peruuttajia.....	37
Tapaaminen Tallinnan lentokentällä	43
Kyykytettynä?.....	51
Paketteja vankilaan	54
Kiitosviesti.....	57
Tarton vankila.....	58
Lopulta ei sittenkään tapaamista.....	62
OSA 2: MUISTELMAT	69
Toimittajan rooli.....	71
Vankilassa.....	74
Lapsuus- ja nuoruusmuistoja.....	77
Jugoslavian sota alkaa	79
Sodan jälkeen, osa yksi.....	83
Sodan jälkeen, osa kaksi.....	89

Uudelle mantereelle	97
Viholliset varjoissa – organisaatio ilman nimeä.....	101
Pidätys Buenos Airesissa	105
Oikeudenkäynti Argentiinassa	108
Haagin kansainvälinen sotarikostuomioistuin.....	111
 OSA 3: RIKOKSET	115
Bosnian sota.....	117
Sotarikokset ja ihmiset niiden takana	124
Rikostutkinta ja sen tuloksiin vaikuttaminen.....	128
Valkoiset Kotkat	133
Potokin kylä	141
Drinajoen silta	145
Sjeverinin joukkomurha.....	149
Vardan tehdas	154
Pionirska-katu ja Bikavacin kaupunginosa	159
Vilina Vlas -hotelli	162
Haagin jälkeen	169
 OSA 4: ARVIOT	173
Nürnberg ja Haag.....	175
Tuomiot ja niiden taustat	183
Kahdella tasolla.....	192
Oikeussalissa	196
Haasteellista puolustautumista	199
 OSA 5: TUNTEET JA TUNTEMUKSET	209
Me kolme – minä, Milan ja Najda.....	211
Rikoskirjailijan arki.....	216
Milan ja muslimit	222
Najdan tarina	227

Vapauteen?	231
Mustamaalattuna?	237
Lopuksi	243
 EPILOGI: KIRJE	 246
Lähdeaineisto	251

LUKIJALLE

Olen hyvin perillä viestinnän keinoista, sillä olen vuosikymmeniä työskennellyt eri rooleissa viestinnän parissa.

Ensinnäkin olen työurallani toiminut vuosia tulkkina ja kääntäjänä. Lähestulkoon kaikki kieliä opiskelevat tekevät niin. Itse opiskelin Viron kieltä ja kulttuuria Helsingin yliopistossa.

Opintojeni myötä työskentelin tulkkina Virossa ja Suomessa. Olen kääntänyt uupumukseen saakka uutis- ja ajankohtaistuotantoja Suomen televisiokanaville ja elokuvayhtiöille. Painoin pitkää työsarkaa monasti suoraan kameran takana.

Paljon olen tulkannut myös vankiloissa ja oikeudenkäynneissä. Toimittajana ja lakimiehenä olen tavannut paloittelu- ja sarjamurhaajia. Joidenkin kanssa olen ollut

pitkään läheisessä yhteydenpidossa. Myös useat palkkamurhaajat ovat olleet työni kohteena. Koskaan en ole pelännyt, saati työstä kieltäytynyt.

Minusta tulkki, kääntäjä, toimittaja tai lakimies, joka ei uskalla tehdä työtään sota-alueiden ulkopuolella rauhallisessa ympäristössä, ei ole ammattiin sovelias. Ei asiakasta tai kohdetta saa pelätä.

Ammattilainen on aina ryhdikäs ja harkitseva. Sou-tajat ja huopaajat rikkovat tunnelman. Tunnelma on se kokonaisuus, jossa työskennellään, sekä uhrien että rikollisten kanssa. Tunnelma määrittelee herkkyyden ja läsnäolon.

Mikäli ei olla hereillä, tarina ei pysy rehtinä, vaan joku alkaa sitä kuljettaa omin päin, omin aikein. Siksi haastattelijan on syytä pysyä raiteilla ja olla vankkana, sillä jos joihinkin kysymyksiin ei saada vastauksia, se nostattaa yleensä lisää kysymyksiä.

Olen työskennellyt myös kansainvälisten toimeksiantojen parissa. Kaikki toimeksiantajani eivät ole olleet demokratian suuria puolustajia. Mukana on ollut usein sotilaita ja muita viranomaisia. Lisäksi olen vaikuttanut politiikkoihin, myös Suomessa ja suomalaisiin politiikkoihin ulkomailla. Sen totean, että toimeksiantajani ovat kaikissa maissa olleet erityisen vieraanvaraisia ja toverillisia.

Vaikka itse olen saanut nauttia hyvistä suhteista toimeksiantajiini, usein heidät asenteensa vastapuolta kohtaan ovat olleet hämmentäviä ja kaikkea muuta kuin rakentavia.

Myönteistä on, että ammattitaitoni on kasvanut vuosien mittaan, ja osaan askelmerkit jo kohtalaisen hyvin. Tätä kirjaa kirjoittaessani noista yllättävistä toimeksiantoista on ollut hyötyä. Toisaalta vanha sanonta pitää paikkaansa: tieto lisää tuskaa.

Yksi merkittävä osa työuraani on ollut työskentely rikoskirjailijana. Hieman moraalini ja etiikan askelmilla hapuillen myönnän, että toimintaani on mahdollista moittia. Aikaisempien kirjojeni myötä minua on kritisoitu mm. siitä, että annan rikollisten puolustautua. On kysytty, miksi olen kirjoittanut kirjan esimerkiksi sarjamurhaajasta ja peräti kehunut hänen käytöstään suhteessa minuun.

Olen kuitenkin kiitollinen, että minulle on tarjoutunut näitä mahdollisuuksia. Ei ole minun tehtäväni tarjota tuomioita tai anteeksiantoa. On ymmärrettävää, että ihmisillä on erilaisia näkemyksiä ja tavoitteita. Minun tehtäväni on kirjoittaa tapahtumista monipuolisesti ja riippumattomasti.

Tämä kirja on poikkeuksellisen henkilökohtainen tilin-
teko, jossa sotarikoksista tuomitun Milan Lukićin oma
ääni kehystää yhtä oman aikamme surullisinta kertomusta.
Se oli yksi tämän kirjan mahdollistaneista lähtökohdista.

Jugoslavian sotien ja erityisesti Bosnian sodan tapahtu-
mia käsitellään siten, että Milan Lukić saa kertoa oman
tarinansa. Lukijasta saattaa tuntua raadolliselta, että
annan niin paljon sanansijaa Milan Lukićille. Tiedän,
että se saatetaan kokea ahdistavana, ja tekemääni sopi-
musta Milanin kanssa voidaan arvioida eettisesti ongel-
malliseksi.

Itse koen, että tietokirjailijana minulla ei ole propa-
gandistin oikeutta valehdella tai esittää väärää totuutta.
Vähintään minun on pyrittävä tapahtumien rehtiin
kuvaamiseen.

Tiesin, että tämän kirjan tyyllilajissa on tärkeää päästä
mahdollisimman lähelle totuutta. Minulla oli aineistoja
päästä huimaava määrä, mutta pelkän yleisen tiedon ker-
taaminen ei ole ansiokasta. Lisäksi en halunnut kirjoittaa
kirjaa, joka keskittyi luomaan Milanista tarinaa, jonka
sisältö ei missään vaiheessa käsittele hänen omia tulkin-
tojaan tapahtuneesta. Halusin kertoa Milanin tarinan
siten, että siinä olisi mukana kunnon ripaus hänen omaa
tarinaansa.

Usein vain törmäsin siihen, että kun etsin totuutta, niin totuus oli kovin monimutkaista ja ristiriitaista. Vaikka ristiriitaiset lausunnot tekivät tarinoista ja tapah-
tumista mielenkiintoisia, niin todellisuudessa niiden
yhteensovittaminen oli rankkaa.

Nöyrästi totean, että näin siirrän osan pohdinnastani
lukijan harteille. Lisäksi myönnän, että tähän kirjaan
en ole tehnyt uhrien haastatteluja. Niiden sijaan olen
syventynyt julkisiin asiakirjoihin sekä median arkistoihin,
joissa molemmissa on runsaasti uhrien ja heidän omais-
tensa kokemuksia ja kertomuksia.

Pidän pitkistä työrupeamista. Haluan olla tekemisissä
ihmisten kanssa, sillä kun vietän aikaa rikoksesta tuomittu-
jen kanssa, niin yleensä heidän harkitun kova ulkokuorensa
alkaa vähitellen rakoilla. Tätä taustaa vasten minusta oli
kiehtovaa seurata, kuinka vahvana ja jyrkkänä Lukić on
pysynyt. Luonnollisesti moni odotti Milan Lukićin muser-
tuvan kuultuaan tuomion: ”Elinkautinen”. Todennäköisesti
yhtä moni oli pettynyt Milanin järkkymättömyyteen.

Milan Lukić istuu parhaillaan tuomiotaan supermax-
turvaluokitetussa Tarton vankilassa. On myös ihan perustel-
tua pohtia, onko rangaistuksella saavutettu muutosta? Milan
Lukićin oma näkemys käy ilmi hänen viestissään minulle:
”Miksi minun pitäisi katua jotain, mitä en ole tehnyt?”

Vaikka useimmat kirjani ovat syntyneet kasvokkaisten kohtaamisten tuloksena, tätä kirjaa taustoittaessani istuin paljon oikeudenkäyntiaineistojen ympäröimänä. Luin toinen toistaan järkyttävämpiä, sydäntä särkeviä tapauksia. Silti en saanut päästää surua pintaan, vaan minun oli pidettävä yllä yhä järjestelmällisempää lähestymistapaa.

Myönnän, että useasti olin luopumassa, mutta jostain sain aina tukea ja apua.

Luonnollisesti olen siitä kiitollinen.

J. K. Tamminen

Osa 1:

VALMISTELUT

VIESTI HOLLYWOODISTA

Vuoden 2024 alussa sain sähköpostiviestin, joka lähetettiin kahdesta eri sähköpostiosoitteesta samaan aikaan. Lähettäjä oli nainen, jolla näytti olevan pitkä slaavilainen nimi. En avannut näitä minulle täysin tuntemattomalta ihmiseltä tulleita sähköposteja. Olen aina ollut hivenen huolissani tietokoneeni suojauksien pitävyydestä. On väsyttävää taistella kaiken maailman virusporukkaa vastaan.

Joitain päiviä myöhemmin sain uudelleen saman kahden sähköpostin lähetyksen. Tällä kertaa vilkaisin hieman tarkemmin lähettäjän tietoja. Huomasin, että viestiosoitteessa vilahti sana Hollywood. Jätin kuitenkin viestin edelleen avaamatta, sillä rikostoimittajana ja kirjailijana saan usein omituisia sähköposteja.

Noin viikkoa myöhemmin sain soiton Tarton vankilasta. Virolainen puolittuttu jengiläinen otti yhteyttä vankilasta,

jonne hän oli joutunut riehuttuaan taas kerran puukon kanssa kaupunkialueella. Tällä kertaa veitsen terää oli saanut tunnustella kaksi velanperijää. Pistoja ja viiltoja oli useampi. Joku oli soittanut paikalle poliisiin ja ambulanssin. Puukottaja pantiin voimalla nippuun ja heitettiin poliisi-aseman selliin, mistä hänet toimitettiin Tarton vankilaan.

Mies aloitti puhelun tylsty: ”Juhani, onko sinulle noussut kusi päähän, kun et vastaa sähköposteihin henkilästä?”

Varsin nopeasti ymmärsin, että puukkomies tarkoitti niitä Hollywoodista tulleita sähköposteja. Vastasin puukkojunkkarille hieman nolona: ”Sorry, luulin niitä roskapostiksi. Mistä on kysymys?”

”Meillä on täällä nippu serbialaisia sotarikollisia. On upseereita ja peräti yksi presidenttikin. Sellainen oma komppania. Kerroin heille, että tunnen sinut rikoskirjailijana, ja se joukon kovin ukko innostui. Kaveri on joku korkea-arvoinen sotilas. Äijä istuu elinkautista. Milan on hänen nimensä, ja hän kuulemma haluaa puhdistaa maineensa.

En halua puhemiehen mainetta, vaikka sinua kirjailijana kehaisin. En tiedä, mitä kaveri sinusta lopulta tahtoo, mikäli vastaat niihin posteihin. Mikäli et vastaa, niin minulle siitä on haittaa. Hoida homma himaan ja laita minun nimi myös kirjaan. Sijoita minut johonkin vahvaan kohtaan sankarina. Soitan sinulle ensi viikolla uudestaan.”

Lopetin puhelun ja avasin Hollywoodin-kirjeet uudestaan. Tutkin huolella saamiani sähköposteja ja huomasin, että osassa niistä oli vihjeitä jostain turvallisuuteen liittyvästä. Myöhemmin selvisi, että lähettäjä työskenteli vartiointialalla.

Myös sellainen omituisuus on, että kaikki saamani sähköpostit on kirjoitettu pelkillä suuraakkosilla.

PÄÄHENKILÖN PROFILOINTIA

Ensimmäisen sähköpostin saadessani en tiennyt serbirikollisista juuri mitään, eikä Milan Lukićin nimi ollut minulle entuudestaan tuttu. Aloitin tutustumisen Lukićin tapaukseen netistä helposti saatavan julkisen aineiston avulla. Sitteen tutustuin Balkanin alueen lehtien raportteihin Bosnian sodan tapahtumista, uhreista ja tekijöistä. Kävin läpi kaiken mahdollisen käsiini saamani aineiston ja lopulta hankin itselleni valtavan määrän oikeudenkäyntien aineistoja. Vähitellen sain rakennetuksi Lukićista alustavan henkilökuvan.

Milan Lukić syntyi syyskuun kuudentena päivänä vuonna 1967 Jugoslavian Višegradissa. Bosnian sotaan (29.2.1992–21.11.1995) Lukić otti osaa erään puolisolitaallisen ryhmän riveissä. Omiensa joukossa hän oli arvostettu taistelija. Monelle heistä hän on sitä edelleen.

Sodan jälkeen Lukićista tuli etsitty sotarikollinen. Vuonna 1998 entisen Jugoslavian sotarikostuomioistuin

International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY) nosti viralliset syytteet Lukićia vastaan, ja hänet julistettiin etsintäkuulutetuksi. Samalla Interpol antoi hänestä kansainvälisen pidätysmääräyksen.

ICTY oli kansainvälinen rikostuomioistuin, joka perustettiin YK:n turvallisuusneuvoston päätöksellä vuonna 1993 Haagissa, Alankomaissa. Se oli luonteeltaan *ad hoc*-instituutio, eli väliaikainen ja tiettyä konfliktia varten perustettu kansainvälinen rikostuomioistuin. ICTY:n tehtävänä oli käsitellä Bosnian sodan aikaisia rikoksia. Se oli suunnattu yksilöiden vastuuseen saattamiseen ja tutki ja tuomitsi siis yksilöitä, ei valtioita. Sen toimivaltaan kuuluivat sotarikokset (esim. Geneven sopimusten rikkomukset), rikokset ihmisyyttä vastaan (esim. etninen puhdistus, vainot) ja kansanmurha (esim. Srebrenican joukkomurha).

ICTY oli ensimmäinen kansainvälinen rikostuomioistuin sitten Nürnbergin ja Tokion sotarikostuomioistuinten. Se nosti syytteet yhteensä 161 henkilöä vastaan, ja kaikki tapaukset käsiteltiin. Tuomittujen joukossa olivat mm. Bosnian serbijoukkojen komentaja Ratko Mladić ja Kroatian serbijohtaja Slobodan Milošević.

ICTY lopetti toimintansa 31. joulukuuta 2017, jolloin sen tehtävät siirrettiin YK:n alaiselle *International Residual Mechanism for Criminal Tribunals* (IRMCT)

-toimielimelle, joka jatkaa tuomioistuimen perintöä ja hoitaa jäljellä olevia asioita.

Bosnian sodan jälkeen paossa olijoita oli runsaasti sodan eri puolilta. Interpolin ”*Most Wanted*”-luetteloita julkaistiin mediassa säännöllisesti, ja Milan Lukićin nimi alkoi nousta kohti joukon kärkeä.

Hänestä tuli yksi Euroopan etsityimmistä miehistä. Kaikilla kansainvälisillä lentokentillä oli Lukićista tarkat tiedot. Hänen jälkiään etsittiin Balkanilta, Keski-Euroopasta ja Turkista.

Lukićin onnistui kuitenkin vältellä lain kouraa vielä vuosia. Hän piileskeli kotiseudullaan väärin henkilöllisyyksien turvin aina 2000-luvun alkuvuosiin saakka.

Kun silmukka Milan Lukićin ympärillä alkoi kiristyä, hän livahti väärin matkustusasiakirjojen turvin pois Euroopasta. Matka suuntautui Etelä-Amerikkaan ja siellä lopulta Argentiinaan.

Kaiken kaikkiaan Milan Lukićin onnistui pakoilla lähes kymmenen vuoden ajan. Pakomatka päättyi elokuussa 2005 Mendozan provinssissa sijaitsevassa pienessä kylässä nimeltä Chacras de Coria. Oikeudenkäyntiasiakirjojen mukaan pidätyshetkellä hänellä oli hallussaan väärennetty passi nimellä Goran Đukanović.

SERBIALAISEN SOTARIKOLLISEN TARINA SUOMALAISIN SILMIN.

Milan Lukić (s. 1967) oli mukana Bosnian sodassa (1992–1995). Taistelutoveriensa keskuudessa hän oli arvostettu taistelija. Monelle heistä hän on sitä edelleen.

Sodan jälkeen hänestä tuli yksi etsityimmistä sotarikollisista. Lukić pakeni Argentiinaan, missä hän onnistui piileskelemään vuosia. Vuonna 2009 Lukić tuomittiin Haagin kansainvälisessä sotarikostuomioistuimessa elinkautiseen rangaistukseen poikkeuksellisen rankoista sotarikoksista.

J. K. Tamminen on tehnyt kattavaa arkistotyötä seuraten Lukićin oikeudenkäyntimateriaaleja ja muuta arkistoaineistoa useassa maassa sekä haastatellut oikeudenkäyntejä seuranneita. Elin-kautista vankeutta Virossa suorittava Milan Lukić, hänen Yhdysvalloissa elävä rakkautensa Najda sekä J. K. Tamminen kävivät kirjeenvaihdon kautta läpi Bosnian sodan aikaisia, mutta myös sen jälkeisiä raskaita tapahtumia.

Kolmikko on kuin pelilaudan eri reunoilta: Milan on serbi ja Najda muslimi. Sodan aikana he olisivat etnisiin perustein olleet toistensa vihollisia. Tamminen vastaavasti on kriminalisti, jonka työnä on selvittää totuus. Yhteistyön alku oli hankalaa ja kompuroivaa, mutta ajan myötä yhteys syveni ja alkoi kantaa yli vankilan muurien, kolmen kielen sekä pitkän välimatkan.

Kirjan käsikirjoitus on valmistunut, mutta heidän välillään syntynyt yhteistyö ja yhteys jatkuvat.

J. K. Tamminen on Virossa asuva suomalainen kirjailija, kriminalisti, lakimies ja teologi. Tamminen on julkaissut tositapahtumista aiheensa saaneen rikosromaanitrilogian sekä lukuisia tietokirjoja rikosten maailmasta.

ISBN 978-952-850-332-3

9 789528 503323

FSC
www.fsc.org

MIX
Paperi | Tukee
vastaustallista metsänhoitoa
FSC® C021394

DOCENDO

Kansi: Tilla Larkiala /
Taiteopalvelu Yliveto Oy
www.docendo.fi